

Pracovní list 9 – Charakteristiky úspěšného CLIL vyučování

Charakteristiky úspěšného CLIL vyučování (vyber 10 nejdůležitějších)

- kooperativní, přátelská a nestresující atmosféra ve třídě
- racionální využití cílového a mateřského jazyka
- učitel mluví jasně a srozumitelně
- jazyk je přizpůsoben úrovni a potřebám studentů
- učitel využívá mimiku, gesta, řeč těla a vizuální podporu ke zprostředkování obsahu
- učitel účelně opakuje části obsahu a kontroluje porozumění studentů
- obsah je zprostředkován tak, že je pro studenty smysluplný a blízký
- výuka je zaměřena na studenty, tj. podporuje jejich aktivní účast při objevování obsahu
- podpora kritického myšlení studentů a zkoumání obsahu metodou pokus-omyl
- různé formy interakce ve výuce (párová práce, skupinová práce, samostatná práce, práce v centrech aktivit)
- různé metody práce (prezentace, brainstorming, práce s textem, práce s grafickým a obrazovým materiálem, pokusy, vyhodnocování dat, projektové metody....)
- jasně vymezené dosažitelné obsahové a jazykové cíle, srozumitelné pro studenty
- průběžné sledování a konstruktivní hodnocení studentů a jejich směřování k vytyčeným cílům
- využívání odpovídajících metod formálního i neformálního hodnocení studentů (sebehodnocení, párové hodnocení....)
- postup od známého k novému
- jazyková správnost a přesnost
- širší pokrytí obsahu
- jasné vymezení povinného a doplňujícího obsahu
- důraz na rozvíjení studijních strategií a dovedností
- využití vhodných materiálů

Konference **CLIL – integrovaná výuka cizího jazyka a odborného předmětu** Vám přináší publikaci *Cizí jazyky napříč předměty 2. stupně základní školy* s podtitulem *Implementace CLIL do české školy*, v níž naleznete konkrétní ukázky integrace anglického, německého a francouzského jazyka s více než 10 vyučovacími předměty včetně průřezových témat RVP ZV. Nechybějí ani příklady dobré praxe z českých škol, které již CLIL realizují. Jsme rádi, že Vás může **Národní ústav pro vzdělávání** společně s partnery projektu, Britskou radou a Goethe institutem, na této konferenci uvítat, a věříme, že bude pro Vás velkou inspirací.

The conference **CLIL or Integrated Instruction of a Foreign Language and a Content Subject** is brought to you by the publication *Cizí jazyky napříč předměty 2. stupně základní školy s podtitulem Implementace CLIL do české školy* [Foreign Languages Across the Subjects of the Second Stage of Elementary School: CLIL Implementation in Czech Schools], and in which you will find samples of the integration of English, German and French with more than 10 school subjects including the interdisciplinary topics of the FEP EE. It also includes models of good practice from Czech schools, which are already implementing CLIL. We are pleased that the **National Institute for Education** along with our partners in the project the British Council and the Goethe Institute can welcome you to this conference and we believe that it will be a great inspiration for you.

www.rvp.cz | www.nuv.cz

KONFERENCE BROŽURA

CLIL – integrovaná výuka cizího jazyka a odborného předmětu na 2. stupni základní školy a v nižších ročnících víceletého gymnázia

CLIL – Integrated Instruction Of Foreign Language and Subject Content

Národní ústav pro vzdělávání
British Council
Goethe Institut
2012

15. – 16. 11. 2012 GOETHE INSTITUT PRAHA

2. Často kladené dotazy ke CLILu | CLIL FAQ

Přinášíme odpovědi na nejčastěji kladené dotazy učitelů z praxe.

Co to je integrovaná výuka typu CLIL?

CLIL se v České republice legislativně odlišuje od bilingvního vzdělávání v základním a středním vzdělávání. Ve školách je realizován v různé míře a ve dvou základních formách. Buď je zapojován v cizojazyčné výuce, do které učitel integruje nejazykový obsah, nebo je CLIL realizován v nejazykové výuce, ve které jsou sledovány zejména dva základní cíle – jazykový a obsahový. Obvykle je dosazován třetí cíl, jenž definuje, které dovednosti a strategie budou rozvíjeny a jakým způsobem. Používání jazyka jako nástroje pro výuku obsahu, nikoli jazyka samotného, představuje nové paradigma ve vzdělávání.

Jak může škola zabudovat CLIL do svých osnov?

CLIL má potenciál přinést změny a inovace do vzdělávacího systému. Jeho základní charakteristiky jsou plně v souladu s novými kurikulárními dokumenty a vycházejí z požadavků koncepčních vzdělávacích dokumentů Rady Evropy a Evropské unie. Základním atributem CLILu je jeho integrační prvek. Do školního vzdělávacího programu bývá CLIL nejčastěji implementován ve třech základních podobách, existují i další varianty, reflektující daný vzdělávací kontext. Buď je jím tzv. soft CLIL, pokud je realizován učitelem cizího jazyka, nebo tzv. hard CLIL, v případě, že je zakomponován do hodin odborného předmětu a realizován učitelem nejazykového předmětu. Jestliže škola s CLILEm začíná, integruje cizí jazyk do nejazykových hodin v menší míře, a proto využívá např. jazykových sprch nebo instrukcí v cizím jazyce. I tato třetí podoba je patřičně zanesena ve školním kurikulu. Varianty tří základních podob CLILu v ŠVP pak reflektují zejména způsob, jakým je výuka CLILEm organizována, jde např. o tematický CLIL, modulární či projektový CLIL aj.

Jaké metody se v CLIL výuce využívají?

Metodologie CLILu je souborem aktivních komunikativních metod orientovaných na žáka. Pedagogický konstruktivismus přináší do CLILu důraz na aktivní zapojení žáků, na postupné konstruování poznatků v mysli žáka místo předávání hotových a úplných informací. Metody kritického myšlení nabízejí elegantní nástroj, jak pracovat s kulturními rozdíly, a vzhledem k tomu, že obecná dovednost pracovat

s textem je využitelná ve všech jazycích, mohou žákům pomoci efektivněji se orientovat v cizojazyčných textech. Problémové vyučování vytváří přirozený prostor pro spolupráci a komunikaci, které jsou jedním z klíčových prvků CLIL.

Jak se má připravit učitel na výuku CLILu?

Učitel by se měl při plánování CLILu soustředit na 4 oblasti CLILu – angl. 4 C's. Čtyři C reprezentují Content čili obsah, Communication čili komunikaci, Cognition čili poznávání a Culture čili kulturu. Tyto oblasti tvoří rámec, jenž určuje, jakým způsobem budou ve výuce zprostředkovány znalosti, dovednosti a porozumění obsahu, jak bude využit jazyk, které myšlenkové procesy budou probíhat a s jakými kulturními aspekty se žáci seznámí (Do Coyle, 2006). Právě Bloomova taxonomie vzdělávacích cílů umožní učitelům snáze určit a korigovat kognitivní náročnost, může také sloužit jako souhrn pojmů, které žák musí znát, aby porozuměl různým pokynům na dané kognitivní úrovni. V CLIL hodině by se měly postupy a učební materiály zvolit tak, aby se střídaly různé typy jazykových dovedností (produktivní a receptivní, psané i mluvené slovo). Pro realizaci CLIL hodin by měly být připraveny takové strategie, které žákům pomohou zvládnout jazykovou nebo kognitivní náročnost jednotlivých fází hodiny (scaffolding). Pedagogické zásady pro efektivní integrovanou výuku je možné formulovat jako nástroje pro rozvoj klíčových kompetencí.

Jaké materiály je vhodné využít v CLIL výuce?

Pro výuku CLILEm můžeme použít zahraniční učebnice (jen částečně, mohou skrývat značná rizika), internetové či jiné zdroje nebo vytvořit vlastní výukové materiály. Každý materiál, který se učitel rozhodne ve výuce CLIL použít, musí projít různými kritérii. Jedná se zejména o jazykové kritérium (jak odborná slovní zásoba, tak gramatická nebo syntaktická náročnost), obsahové kritérium (kognitivní náročnost a související potřebný jazyk pro žákovské odpovědi), didaktické kritérium (vhodné úkoly/aktivity, které vedou k naplňování cílů) a kulturní relevantnost materiálu (která ovlivní, jak přístupný materiál pro žáky bude).

Zdroje je možné pro výuku adaptovat, ať už zjednodušením textu, nebo jeho strukturováním. Důležitým prvkem práce s textem CLIL je vytváření slovníčků nebo souhrnů klíčových jazykových prostředků. K adekvátně upravenému vstupnímu materiálu je nezbytné zvolit také vhodně zadané úlohy. Žákům bývá zpravidla (zejména v nižších jazykových úrovních) nutné dodat například jazykové rámce, aby byli schopni formulovat odpověď v cizím jazyce.

Kdo může vyučovat CLILem?

Integrovaná výuka (CLIL) klade specifické nároky na kompetence učitelů. Ideální CLIL učitel je odborníkem daného vyučovacího předmětu, který zároveň rozumí procesům osvojování si cizího jazyka. Jelikož zná potřeby svých žáků a umí plánovat integrovanou výuku, vhodně volí správné a efektivní výukové strategie. Měl by být schopen střídat různé organizační formy a využívat různorodé zdroje a pomůcky při své práci. Vzájemná spolupráce a motivace učitelů je velmi důležitým předpokladem úspěchu zavádění CLILu na škole. Týmová práce může mít různé podoby, jednak při plánování výuky, jednak při monitorování procesu učení a hodnocení (např. při realizaci výuky formou team-teaching).

Tereza Šmídová a Lenka Tejkalová

O CLIL výuce naleznete další informace v digifoliu nebo článkách Metodického portálu www.rvp.cz. Na tomto portálu doporučujeme mj. e-learningový kurz pro učitele *TKT CLIL Essentials* z dílny Britské rady. Zajímavé zdroje a odkazy:

Kompetence učitelů pro CLIL [online]. Dostupné z WWW: <http://ccll-eu.eu/cms02/fileadmin/daten/Dateien/Konferenzen/THE_CLIL_TEACHER_latest_version.pdf>.

Pracovní listy [online]. Dostupné z WWW: <<http://bogglesworldesl.com/worksheets.htm>>, <www.education.com>, <<http://www.enchantedlearning.com/Home.html>>.

Stránky k podpoře imerzního a bilingvního vzdělávání, CLIL [online]. Dostupné z WWW: <www.factworld.info>.

Stránky španělských metodiků ke CLIL/AICLE [online]. Dostupné z WWW: <<http://isabelperez.com/>>.

COYLE, D. *Content and Language Integrated Learning*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 170 s. ISBN 978-0-521-13021-9.

DALE, L., ES, W., TANNER, R. *Clil Skills*. Leiden : ICLON, 2012. 256 s. ISBN 978-80-7367-397-0.

ŠMÍDOVÁ, T. (Ed.) *Seznamte se s CLILem* [online]. 2011 [cit. 2012-05-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.nuv.cz/publikace-a-periodika/seznamte-se-s-clilem>>.

3. Konferenční příspěvky | Conference annotations

A: Integrovaná výuka obecně | Integrated learning and teaching in general

Metodologie CLIL

Prezentace představí pojetí CLILu tak, jak jej zprostředkováváme v příručce pro učitele *Cizí jazyky napříč předměty 2. stupně ZŠ* a odpovídající ročníky víceletých gymnázií. Z tohoto pojetí vyplynou hlavní principy a metody CLIL výuky. Účastníci se seznámí s postupy ve fázi plánovací, realizační i evaluační v CLILu. Hlavní pozornost bude věnována výběru vhodných materiálů a metod, které aktivizují žáky a rozvíjejí jejich myšlenkové operace na různých úrovních. Zároveň se zaměříme na nejrůznější formy podpory (scaffoldingu), které učitel musí poskytovat v rámci CLIL.

CLIL methodology

The presentation introduces the concept of CLIL as is being arranged in *Foreign languages across content subjects at lower-secondary school*, the teacher's handbook. The main result of this concept, principles and methods of teaching will be presented. Participants will become familiar with the procedures in the process of planning, implementation and evaluation for CLIL. The main attention will be paid to the selection of appropriate materials and methods that activate pupils and develop their thinking skills at different levels. At the same time, we will focus on various forms of support (scaffolding) that a teacher must provide for effective CLIL practice.

Kompetence CLIL učitele a problematika přípravy CLIL učitelů v České republice

Základem zdárné a udržitelné implementace CLIL výuky je odborná připravenost učitelů. V rámci příspěvku budou představeny klíčové dovednosti CLIL učitele a zároveň bude diskutována problematika související s přípravou CLIL učitelů v České republice. Nebudou chybět ani doporučení pro další vzdělávání CLIL učitelů.

CLIL teacher competences and perspectives of CLIL teacher training in the Czech Republic

Competent CLIL teachers are one of the key conditions for successful implementation and sustainability of CLIL. This talk outlines CLIL teacher competences

and discusses issues and challenges associated with CLIL teacher training in the Czech Republic. Implications for CLIL teacher education are also shared with the audience.

Posuzování a testování v CLILu

Prezentace se zaměří na základní principy CLILu v hodnocení a testování. Tyto postupy učitele v CLILu se liší a závisí na tom, zda realizujeme tzv. hard formu CLILu (obsahově zaměřenou), nebo tzv. soft CLIL (jazykově zaměřenou) formu. Klíčové je, že oba programy musejí posoudit a hodnotit pochopení a aplikaci „obsahu“. Učitel v tzv. hard CLILu posuzuje konceptní a procesní dovednosti žáků, přihlíží i k jazykové komunikaci ve třídě (vyplývající jak z porozumění, tak z produkce žáků). Jaké nevhodnější postupy v hodnocení zvolit? Pokud učitel jazyků pracuje po několik týdnů na téma „globální oteplování“, tak by nebylo vhodné nakonec testovat žáky pouze z cizího jazyka (slovní zásobu a další jazykové prostředky). Jaký by tudíž měl daný tematický obsah význam, kdyby žák z tohoto nebyl hodnocen? Prezentace dále pojmenuje „jazyková rizika“ v testování a důležitost průběžného, formativního hodnocení žáků.

Assessment and Testing in CLIL

The presentation will focus on the basic principles of CLIL in the evaluation and testing. These procedures of CLIL teachers vary and depend on whether we implement the hard form of CLIL (content-led) or a soft CLIL (language-led) form. The key is that both programs must assess and evaluate the understanding and application of the “content”. The teacher in the hard CLIL assesses the conceptual and procedural skills of pupils, communication in the classroom (resulting from both the comprehension and production of the pupils) is taken into account as well. What suitable procedures in the evaluation process to choose? If a teacher were to work for several weeks on the topic of “global warming”, it would be unfair to test his pupils ultimately on a foreign language (vocabulary and the use of grammar). Is the thematic content of no importance then? The talk will also name the “language of risk” in the testing and the importance of formative assessment in pupils.

Tiere: Modul 6

1. Thema und Zielstellung

Thema	<i>Haben Kühe Federn? Legen Schweine Eier? – Nutztiere und ihre Produkte</i>
Zielgruppe	<i>Schüler von 6 bis 9 Jahren</i>
Fächer	<i>Deutsch, Heimat- und Sachkunde,</i>
Dauer	<i>variabel</i>
erarbeitet von	<i>Carolin Naß, Zeichnungen: Annika Renner, Erfurt/Deutschland,</i>
Sachinhalt	Nutztiere und deren Produkte
Sprachinhalt	Tierbezeichnungen (<i>Kuh, Schwein</i> usw.) sowie Bezeichnungen der entsprechenden Produkte (<i>Milch, Käse, Leder, Fleisch</i> usw.) Adjektive, Verben und Strukturen, die Aussehen der Tiere beschreiben
<u>Ziele:</u>	
inhaltlich	Die Schüler sollen Kenntnisse über das Aussehen und den Nutzen ausgewählter Nutztiere/Tiere des Bauernhofs erwerben. Sie sollen erfahren, welche Produkte uns diese Tiere geben.
sprachlich	Lernen, zu verstehen, was die Lehrkraft über Nutztiere berichtet, Die verschiedenen Tiere bezeichnen können, Sagen können, welches Tier uns welches Produkt liefert Sagen können, welches Tier und welches Produkt man mag,
erzieherisch	Achtung vor Tieren und vor den Produkten, die sie uns liefern, entwickeln Förderung der sozialen Kompetenzen durch Gruppenarbeit Stärkung des Verantwortungsbewusstseins
interkulturell	Kennen lernen von Nutztierarten des Zielsprachenlandes und deren typischen Produkten, sich mit Schülern des Zielsprachenlandes austauschen Kennenlernen ausgewählter französischer Tierlaute
<u>Vorwissen:</u>	
inhaltlich	Grundkenntnisse zu Nutztieren und ihrer Lebensweise
sprachlich	Kenntnis von Basisstrukturen (<i>Was ist das? Das ist ein/eine ...; Das sind ...; Da sind ...; Er/sie ist klein, grau, ...; Ich mag .../Ich mag ... nicht. Farben</i> usw.)

Erste Sequenz: *Welche Nutztiere gibt es?*

Im Rahmen des sich anschließenden Moduls „Haben Kühe Federn? legen Schweine Eier?“ setzten sich die Schüler vertiefend mit dem Aussehen und dem Nutzen ausgewählter Haustiere (insbesondere Nutztiere) auseinander. Nachdem in der ersten Sequenz vor allem sprachliche Grundlagen (unter Zuhilfenahme von Spielen, Liedern und/ oder Reimen) gelegt

Zeigen Sie den SchülerInnen, dass:

- sie nicht alle neuen Worte lernen müssen. Nur wesentliche Worte müssen gleich gelernt werden. Wenn sie unsicher sind, dürfen sie Sie fragen.
- wo immer möglich neue Worte als Bestandteile von Phrasen und nicht isoliert lernen sollen.

2.1.2 Neue Worte aufzeichnen

Die SchülerInnen sollten unbedingt Aufzeichnungen über neue Worte/ Phrasen führen.

a) Ein Vokalbelheft führen

Es gibt viele Wege, Vokabel zu verwalten. Die SchülerInnen sollten sich den Weg auswählen, der ihnen am besten liegt.

- Organisation von Wörtern/Phrasen nach dem Alphabet oder den Themen.
- Beschreibung von Wörtern/Phrasen in der Muttersprache oder der Fremdsprache(L2).
- Wenn nötig, mit Definitionen, Bildern oder Diagrammen unterstützen.
- Wenn gewünscht können die SchülerInnen die Wörter auch klassifizieren
- Wenn gewünscht, können auch Beispielsätze angeführt werden, um den Gebrauch des Wortes/der Phrase zu illustrieren.

b) Eine Datenbank anlegen

Die SchülerInnen könnten am Computer eine Vokabeldatenbank für die ganze Klasse anlegen. Diese muss natürlich laufend gewartet werden. Alle unter 2.1.2a aufgezählten Informationen sollte eingetragen werden.

c) Ein Poster machen

Manchmal ist es hilfreich, eine Gruppe von verwandten Schlüsselwörtern auf ein Poster zu malen, damit die Klasse sie jederzeit zur Verfügung haben kann, um sich zu erinnern, wie diese Worte verwendet werden.

d) Neue Wörter verwenden

Der beste Weg, sich an neue Wörter zu erinnern, ist, diese dauernd zu verwenden. Ermutigen Sie Ihre SchülerInnen, neue Vokabel bei der Arbeit mit *Science Across the World* laufend einzusetzen.

2.2 Vokabel in allen Arbeitsschritten festigen

Weitere Ratschläge dazu gibt es in den Abschnitten 3 bis 6.

3. Strategien zum Verbessern der Lesefähigkeit

Arten der Unterstützung

Teilen Sie die Lesearbeit in: *vor, während, nach*

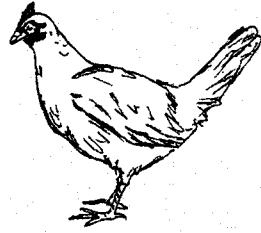
Vor:

a) Sprechen Sie vor dem Durchlesen mit den SchülerInnen ganz allgemein über das Thema. Wenn

das Huhn (lateinisch: *gallus gallus domesticus*)

Farbe: es ist braun, weiß oder schwarz
Nahrung: frisst Körner, Insekten, Würmer, trinkt Wasser
Familie: Vater = Hahn, Mutter = Henne
Baby = Küken
Laut: es gackert

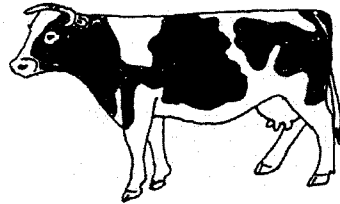
Produkte: Eier, Fleisch

das Hausrind (lateinisch : *bos taurus*)

Farbe: es ist braun, auch schwarz-weiß
Nahrung: frisst Gras, Heu, trinkt Wasser
Familie: Vater = Bulle, Ochse, Mutter = Kuh
Baby = Kalb
Laut: es muht – muh, muh...

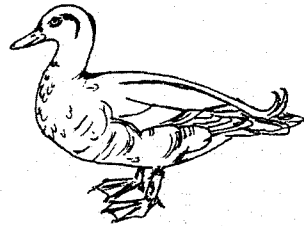
Produkte: Milch (Butter, Käse, Joghurt),
Fleisch, Leder

die Ente (lateinisch : *Anas platyrhynchos*)

Farbe: sie ist weiß, Schnabel und Füße sind orange
Nahrung: frisst Körner, Würmer, kleine Wassertiere, trinkt Wasser
Familie: Vater = Erpel, Mutter = Ente
Baby = Entenküken
Laut: sie schnattert

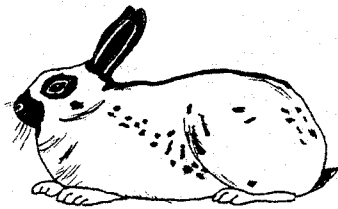
Produkte: Fleisch, Federn

das (Haus-)Kaninchen (lateinisch : *Oryctolagus cuniculus*)

Farbe: es kann braun, weiß oder schwarz sein
Nahrung: frisst Heu, Körner, trinkt Wasser
familie : Vater = Rammeler, Mutter = Häsin
Baby
Laut: nur bei Gefahr Warnlaute

Produkte: Fleisch, Fell, Angorawolle

Weitere Informationen

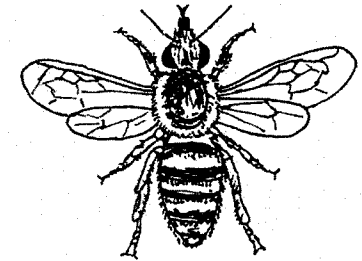
<http://www.kindernetz.de/oli/tierlexikon/-/id=10600/1o2wn12/index.html>

Dokument 2 : Dossier Nutztiere und ihre Produkte

die Honigbiene (lateinisch: *apis mellifera*)

Farbe: sie ist braun, schwarz und gelb
Nahrung: frisst Nektar, Honig und Pollen
Familie: die Königin
die Arbeiterinnen
die Drohnen
die Larven
Laut: sie summt

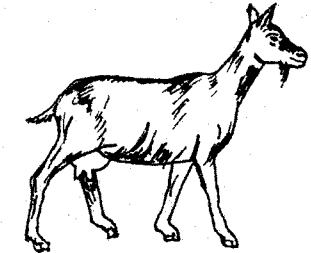
Produkte: Honig, Gelée royale, Propolis,
Pollen, Wachs

die Ziege (lateinisch : *capra aegagrus hircus*)

Farbe: sie ist braun, weiß und schwarz
Nahrung: frisst Gras, trinkt Wasser
Familie: Vater = Ziegenbock, Mutter = Ziege
oder Geiß, Baby = Zicklein
Laut: sie meckert – meh, meh

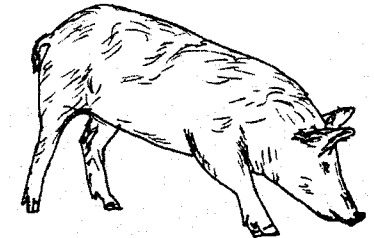
Produkte: Milch (Käse, Butter, Joghurt),
Leder

das Schwein (lateinisch : *sus scrofa domesticus*)

Farbe: es ist rosa
Nahrung: frisst Knollen, Eicheln u. a., trinkt Wasser
Familie: Vater = Eber, Mutter = Sau
Baby = Ferkel
Laut: es grunzt

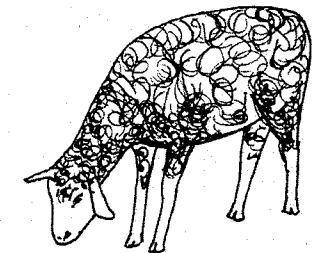
Produkte: Fleisch, Schinken, Leder,
Borsten

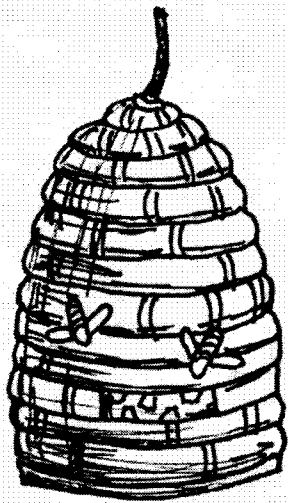
das Schaf (lateinisch : *ovis orientalis aries*)

Farbe: es ist weiß, auch schwarz oder braun
Nahrung: frisst Heu, Gras, trinkt Wasser
Familie: Vater = Bock o. Widder, Mutterschaf
Baby = Lamm
Laut: es blökt - mäh, mäh

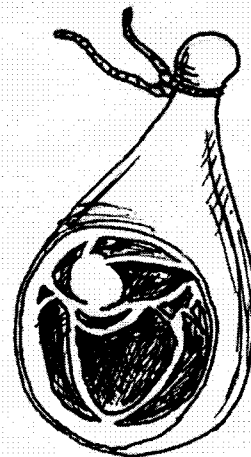
Produkte: Milch (Käse, Joghurt), Fleisch,
Leder, Wolle

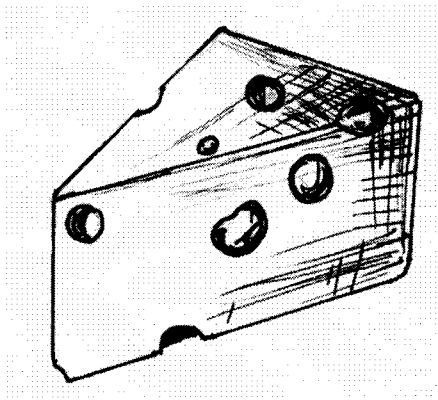
Material 2: Bildkarten Produkte

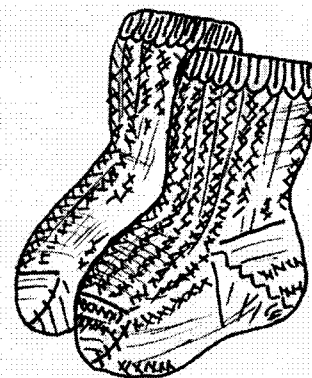
Honigkerze

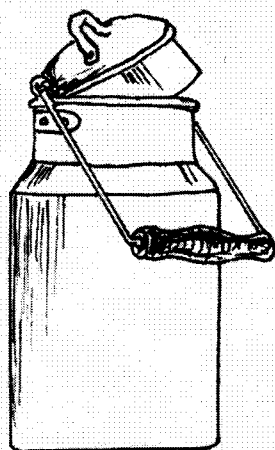
Schinken

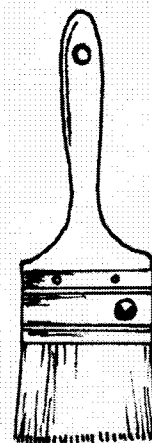
Käse

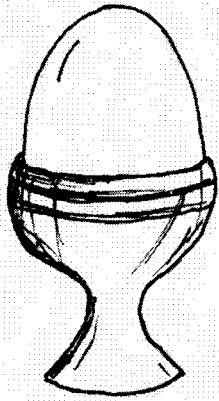
Socken

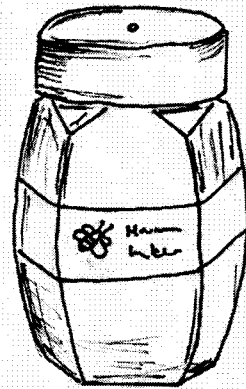
Milch

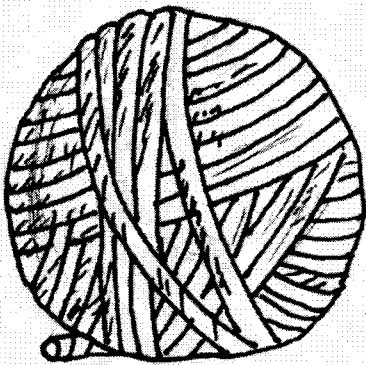
Pinsel

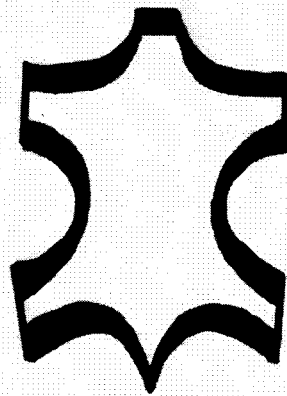
Eier

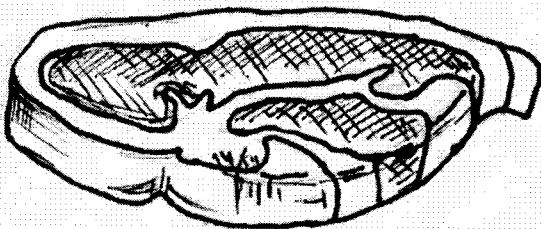
Honig

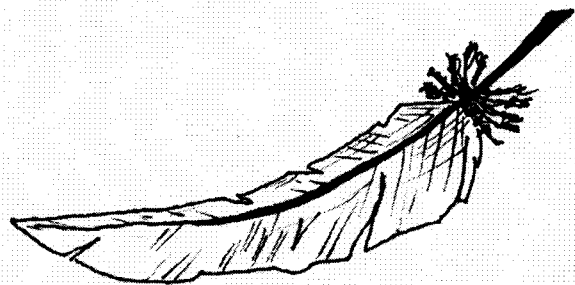
Wolle

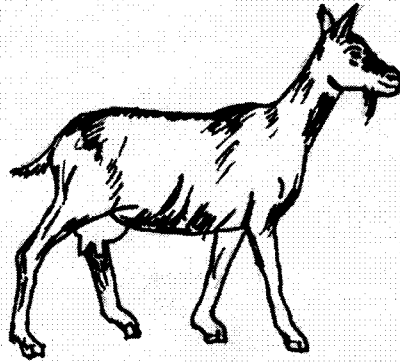
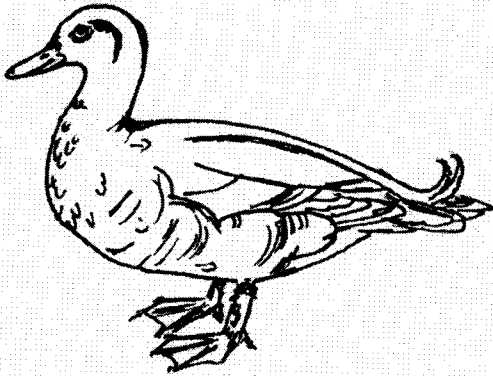
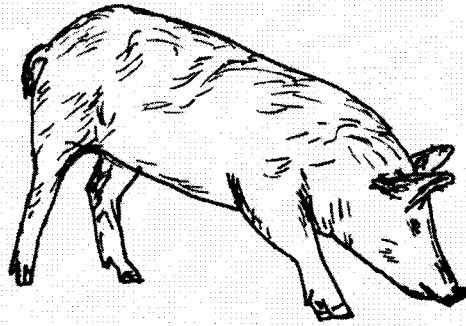
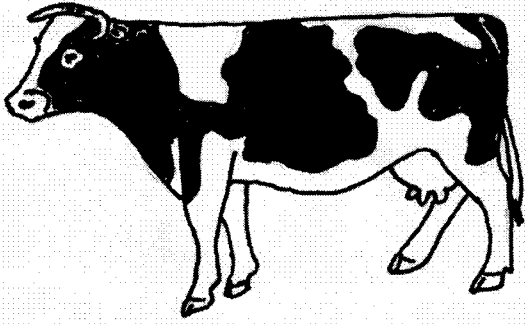
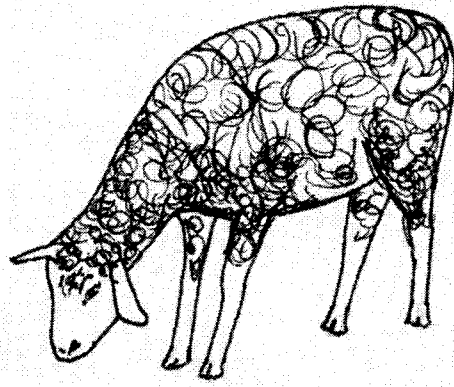
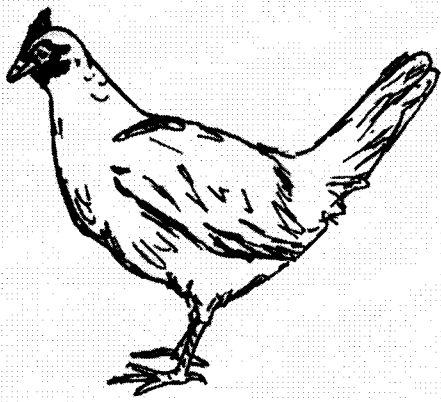
Leder

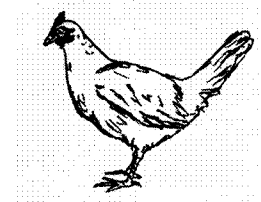
Fleisch

Feder

Nutztiere und ihre Produkte

Ich mag.....

Mein Tier Nr. 1:	Mein Tier Nr. 2:	Mein Tier Nr. 3:
Seine Produkte: _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____	Seine Produkte: _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____	Seine Produkte: _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____